

B. D. Poppen

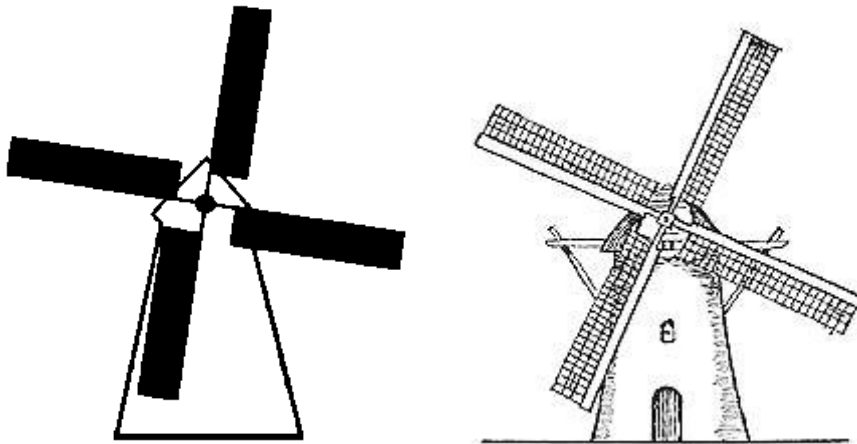
Het gebruik van de vreugdestand op de molens

De vreugdestand werd in vroeger tijden gebruikt om aan te geven dat er vreugde was in het molenaarsgezin. Wanneer er een kind was geboren, of een gezinslid ging in ondertrouw of stapte in het huwelijksbootje, werd dit aan de omgeving middels de vreugdestand kenbaar gemaakt. Ook werd deze stand toegepast bij de verjaardagen van het Koninklijk Huis, bij dorpsfeesten, kermissen, processies, priesterfeesten en bij jubilea. En veel poldermolenaars zetten hun molens in de vreugd wanneer hun bazen, de dijkgraaf of poldermeesters, een huiselijk feest vierden.

Tegenwoordig wordt de vreugdestand nogal selectief gebruikt, wat mede een gevolg is van het feit dat de molen in de meeste gevallen niet meer wordt bediend door de molenaar / eigenaar, maar veelal door vrijwilligers. Zo wordt de vreugdestand nu soms gebruikt om aan te geven dat een leerling molenaar geslaagd is voor de molenaarsopleiding, of dat een vrijwilliger van de molen in het huwelijk treedt. Het toepassen van de vreugdestand is dan ook nogal willekeurig geworden en van enige uniformiteit is vrijwel geen sprake meer.

Bij de vreugdestand staan de wieken niet helemaal in het midden, maar staat het onderste end iets naar links. Van een variatie, zoals bij 'zware' en 'lichte' rouw, is bij de vreugdestand geen sprake, al is er wel verschil waar te nemen in de schuine stand van de wieken.

Soms wordt een molen zodanig weg gezet, dat er getwijfeld kan worden of er sprake is van de vreugdestand of van de 'afwateringsstand'. De beide tekeningen illustreren dit verschil.

Bij de vreugdestand werd, ter vergroting van de feestvreugde, ook wel eens een rechtopstaande vlag in de bovenste wiek gestoken. Wanneer er in vroeger eeuwen een feest op één van de industriemolens van de stad Groningen was, werd de vlag in de bovenste wiek geplaatst. Dit was voor collega-molenaars dan een uitnodiging om op het feest te verschijnen.

Wanneer de molen maalde en dus in bedrijf was, werd een vlag op de achterzijde van de molenkap bevestigd. Dat gebruik is al meer dan drie eeuwen oud, zoals blijkt uit een afbeelding op een gevelsteen te Hulst uit 1646 en uit afbeeldingen op enige 17e-eeuwse molenbekers en op een 17e-eeuwse en enige 18e-eeuwse penningen van molenaarsgilden.

Over de toepassing van de vreugdestand is in het verleden veelvuldig geschreven en een kleine selectie levert het volgende op.

In het "Eerste Jaarboekje van De Hollandsche Molen", uitgegeven in 1927, is op pagina 97 t/m 102 het hoofdstuk 'Wat ons de molenwieken zeggen' afgedrukt. Hierin schrijft C. Visser uitgebreid over de verschillende wiekstanden, zoals die tot dan nog werden toegepast.

Ook beschrijft hij de vergaande toepassing van de vreugdestand in de Zaanstreek, zoals bij het huwelijk van den molenaar of zijn kind. De molen werd dan in “bruidstooi” gestoken, waarbij de molen op zondagen overhek werd geplaatst, “nadat op kunstige wijze de zeilen door de hekken van de wieken waren gevlochten. Aan de einden der wieken werden harten of cirkels van doek of hout gemaakt, de bovenste wieken droegen vlaggen en engelen, blazende op bazuinen, terwijl kransen en kronen, in helle kleuren beschilderd of met papier beplakt, aan deze wieken, bij wijze van guirlandes, waren vastgemaakt.”

Doch Visser merkte in 1927 over het gebruik van de verschillende wickstanden tevens op: “Toch slijt het gebruik hoe langer hoe meer uit”.

K. Boonenburg schrijft in zijn boek “De windmolens”, in 1949 uitgegeven bij Allert de Lange te Amsterdam, op pagina 54 het volgende over de vreugdestand: “Het wiekenkruis wordt nu stil gezet juist voordat een der wieken van de buitenroede door de verticale stand heen zou gaan; deze wiek staat dan “komend”. Alle wieken staan dan iets “te kort” voor de werkstand [d.i. met de roede voor de borst, bdp].”

A. Bicker Caarten schrijft in zijn boek “De molen in ons volksleven”, dat in 1958 werd uitgegeven door A. W. Sijthoff te Leiden, op pagina 121 t/m 126, een uitgebreid hoofdstuk over “De molentaal”. Over het uiting geven van vreugde op de windmolens vermeldt hij de volgende vier mogelijkheden.

“1e door de wieken “komend” te plaatsen;

2e door een vlag op de hoogste wiek of achter’ op de molenkap te plaatsen en de wieken al of niet komend te zetten;

3e door de wieken in ‘t kruis (overhek of overhoeks) te plaatsen;

4e door de molen te versieren (“mooi te zetten”) en (of) te illumineren en de wieken hetzij komend, hetzij in ‘t kruis te plaatsen.”

Over de duur schrijft hij: “Het vindt plaats bij geboorte gedurende één dag en bij huwelijk gedurende de bruidsdagen.”

In het Rijnland zijn veel tradities ontstaan rondom het toepassen van de molentaal en ook nu is het gebruik ervan nog steeds erg levend. De Rijnlandse Molenstichting hecht er dan ook aan enige van deze tradities te handhaven. Zo heeft zij voor haar molenaars voor het toepassen van de vreugdestand de volgende gebruiken voorgeschreven:

“De molen staat in de vreugdestand bij geboorte, een etmaal lang. Bij huwelijk, gedurende twee weken van ondertrouw en op de dag van het huwelijk met de vlag in de bovenste wiek. Bij dorpsfeesten, zolang het feest duurt. Bij jubilea, één dag. Op Koninginnedag, met vlag en wimpel op de bovenste wiek. Ook bij een heuglijke nationale gebeurtenis (b.v. een huwelijk van de kroonprins) kan de molenaar uiting van vreugde geven. Bij uitbundige vreugde of bij opening van de molen kunnen er nog kleine vlaggen tussen de uiteinden van de wieken worden gespannen.”

Moge ook in het Groninger land het gebruik van de vreugdestand nog lang in ere worden gehouden.

Afgedrukt in De Zelfwichter, jaargang 15, nummer 2, mei 2011, blz. 9 en 10.

